

Els llibres del call

CENTRE BONASTRUC ÇA PORTA

Biblioteca E. E. Schalit

Institut d'Estudis Nahmànides - Patronat Call de Girona

Tel. 972 216 761 - Fax 972 214 618

A/e: callgirona@ajgirona.org

Catàleg en línia a:

www.ajuntament.gi/call/ins_biblioteca.php

Accés:

De novembre a abril: c/ Sant Llorenç, s/n,
a partir de les 18 h fins a les 20 h.

De maig a octubre: c/ Força, 8,
de les 10 h del matí fins a les 20 h.

La biblioteca té una sala de lectura i d'estudi amb la possibilitat de connexió d'ordinadors i aparells portàtils, i amb un servei de reprografia. Ofereix assessorament bibliogràfic, històric i documental. És d'accés lliure per a estudiants i investigadors.

Horari:

De dilluns a divendres de 10 a 20 h,
dissabtes de 10 a 15 h.

Juliol i agost, de dilluns a divendres de 10h a 15h,
dissabtes tancat.

**PATRONAT
CALL DE GIRONA**

Amb la col·laboració de:

RED DE JUDERÍAS
DE ESPAÑA

CAMINOS DE
SEFARAD

La ciutat de Girona té un barri jueu que és conegut i reconegut arreu com un dels únics que s'han conservat d'època medieval i en estat gairebé intacte. En aquests carrers es va desenvolupar la història d'una comunitat que va habitar les cases i va omplir els espais amb les seves oracions i els seus estudis, amb les seves feines diàries i amb les seves vides quotidianes; va ser una comunitat que va llegar a la ciutat una important herència intel·lectual. La història i les històries del call de Girona han estat des de fa temps motiu de recerca i d'estudi. S'ha escrit molt sobre la història dels jueus giro-nins, sobre l'arqueologia dels espais on varen viure, i sobre la cultura que varen desplegar de manera brillant. El call de la ciutat també ha estat motiu d'inspiració per a la imaginació i l'art, i entorn a aquest espai, prenent-lo com a imatge i com a eix, han nascut moltes pàgines de literatura i de novel·la.

Portada: vista dels teulats de les cases del call (foto: J. M. Oliveras)

Document hebreu, s. XIV (Arxiu Municipal de Girona, foto: J. M. Oliveras)

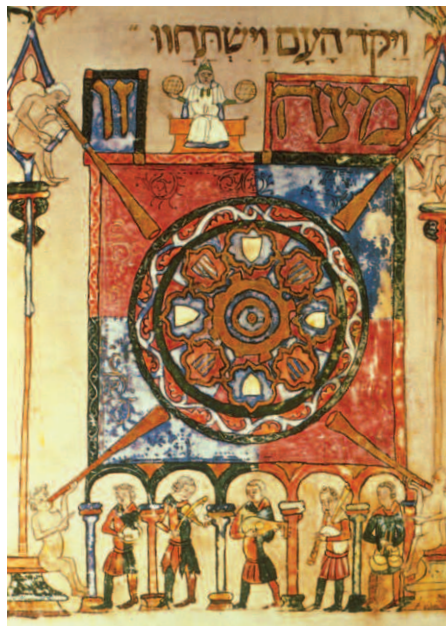
UNA BIBLIOTECA AL CALL

Al cor del call s'hi aixeca un edifici singular, el Centre Bonastrucça Porta. Aquest espai arquitectònic, que va contenir al segle XV l'última de les sinagogues de Girona, acull ara el Museu d'Història dels Jueus, que explica la trajectòria històrica de les comunitats jueves de Girona i de Catalunya, i l'Institut d'Estudis Nahmànides, dedicat a la recerca i a la documentació de tot allò que faci referència a la vida jueva a la ciutat i a Catalunya. L'Institut disposa d'una biblioteca especialitzada que recull més de cinc mil obres relacionades amb el judaisme i l'hebraisme. A la biblioteca s'hi troben llibres en diferents llengües, que versen sobre la història, la filosofia, la ciència, la poesia, la literatura, la gastronomia, el folklore, l'art i la tradició del poble jueu a través dels segles i en tots els àmbits geogràfics.

La sala de lectura de la biblioteca de Judaica (foto: J. M. Oliveras, 2003)

PER A L'ESTUDI DE LA CATALUNYA JUEVA

Hagadá de Barcelona, s. XIV, Foli 61r, (facsimil PCdG) (foto: C. Mack, 2001)

La col·lecció conté obres que estudien la vida, la història i les restes documentals i arqueològiques de les comunitats jueves que varen viure al nostre país durant els temps medievals. El propòsit del Patronat Call de Girona és acostar aquest món, encara una mica desconegut, a tots els ciutadans i ciutadanes. Es tracta de facilitar i fomentar el coneixement de la història de les comunitats jueves que van viure a Catalunya, i especialment a la ciutat de Girona, fa centenars d'anys. L'objectiu és ajudar a entendre com eren els carrers i les cases, els edificis i els espais públics que configuraven aquell univers urbà particular; fer més properes les realitats quotidianes, la manera de viure i d'entendre la vida de la gent que seguia la Llei de Moisès; conèixer què menjaven, i per què i com ho cuinaven; copsar com i què sentien, a través dels seus poemes i escrits literaris; i entendre quina era la sovint difícil relació que mantenien amb els veïns cristians.

Les lectures que us proposem en aquesta primera guia corresponen als llibres que podeu trobar a la biblioteca del call, i que tenen com a eix principal, com a punt de partida o com a rerefons, el barri jueu de Girona, des de la seva perspectiva d'espai urbà, d'espai social i d'espai històric, i també, des de la seva percepció com a espai literari. Per això, la nostra proposta és selectiva, perquè volem tractar el tema des de diferents òptiques que es complementen entre si. Hi trobareu llibres de ciència històrica, d'assaig, d'arqueologia i de contingut didàctic i educatiu, que se centren plenament en el tema del call de Girona; igualment, hi ha una proposta de lectures que hem anomenat "de referència", i que contenen informació diversa sobre el call, sobre la seva història i sobre la seva gent, en l'entorn de la història de Catalunya; finalment, hem volgut incloure un capítol de literatura i novel·la, perquè entenem que aquestes lectures també serveixen, i molt, per a conèixer de manera amena i atractiva la història del poble jueu.

Foli del comentari al llibre de l'Èxode, s. XIII (Arxiu Capitular de Girona) (foto: J. M. Oliveras)

El call de Girona: un espai històric

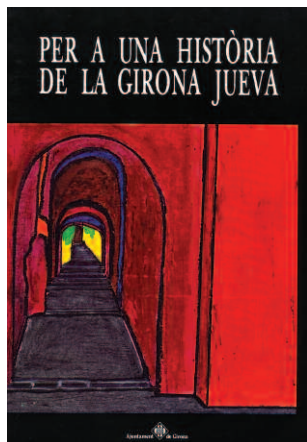
A continuació, ressenyem un seguit de llibres de contingut històric i documental, que analitzen la trajectòria del call des de la perspectiva de la història i l'estudi de les restes documentals i arqueològiques que avui ens ajuden a recuperar-lo.

- **Alberch, Ramon; i Narcís. J. Aragó. *Els jueus a les terres gironines*** (Quaderns de la Revista de Girona; 1), Diputació de Girona, 1988; (*traducció a l'anglès*). Aquest text, estructurat en capítols breus, fa un repàs genèric per la història de les comunitats jueves de les comarques gironines durant l'edat mitjana. És molt útil per iniciar-se en el tema, i per aprendre la història de comunitats petites i poc conegudes, com ara les de Camprodon, la Bisbal o Figueres.
- **Alberch, Ramon. *Guia del call jueu de Girona***, segona edició, Ajuntament de Girona i Libros Certeza, 2002; (*traducció al castellà, francès i anglès*). El llibre exposa breument la història i la cultura de la comunitat jueva de Girona, des dels inicis fins a la seva desaparició. És un bon resum que proporciona una base des de la qual hom podrà accedir a estudis més aprofundits i especialitzats.
- **Escribà, Gemma; i Pilar Frago. *Documents dels jueus de Girona 1124-1595*** (Col·lecció Història de Girona; 12), Ajuntament de Girona, 1994. Es tracta d'un recull de 1.800 documents, dels quals el llibre presenta un resum, tots procedents dels arxius de Girona. És una obra de consulta bàsica per a qualsevol estudi que vulgui ser rigorós i documentat sobre la vida jueva a la ciutat entre els segles XII a XV.

- **Canal, Josep; i altres.** *La forma urbana del Call de Girona* (Col·lecció Història Urbana de Girona, vol. 7), Ajuntament de Girona, 2006. Aquest treball presenta l'estudi de l'evolució històrica del call des dels temps inicials (s. XIII) fins a l'expulsió (s. XV); igualment, mostra de manera gràfica i ben documentada quin era el traçat del call medieval, i hi situa les sinagogues i edificis comunitaris. És una bona eina per a l'estudi de l'urbanisme medieval i les restes materials jueves.

- **Romano, David, ed.** *Per a una història de la Girona jueva* (Col·lecció Història de Girona; 3), Ajuntament de Girona, 1988, 2 volums. Obra de recopilació sobre el judaisme gironí. Són dos volums que recullen tots els articles sobre la comunitat jueva de Girona, publicats des de les darreries del s. XIX fins als anys 80 del s. XX. El llibre abasta diferents aspectes de la història dels jueus i de la historiografia que ha anat sorgint entorn del tema.

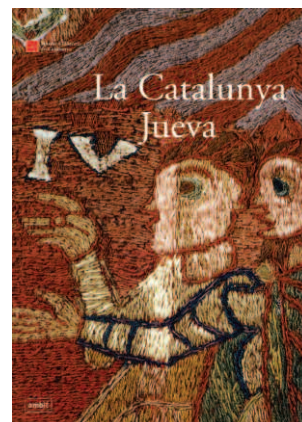

- **Planas, Silvia,** *La Girona jueva. El call* (Col·lecció Itineraris Urbans; 12). Serveis Educatius de l'Ajuntament de Girona, Girona 2001. Es tracta d'un treball amb voluntat didàctica, orientat sobretot a joves i estudiants, que dona les pautes inicials per a l'estudi de la vida i els espais jueus. Inclou un glossari amb les paraules més representatives del judaisme, i unes fitxes didàctiques.

El call de Girona: un espai de la Catalunya jueva

Són llibres i treballs que si bé no se centren només al call de Girona, sí que tenen aquest com una part important del seu contingut, i ajuden a entendre la història dels jueus gironins situant-la en el seu context històric.

- **Jornades d'història dels jueus a Catalunya.** Diversos autors (Col·lecció Història de Girona; 4), Ajuntament de Girona, 1990. El llibre és el resultat de les primeres Jornades d'Història dels Jueus a Catalunya. Recull alguns articles especialment interessants com el de J. Riera, *Els avalots de 1391 a Girona*; el de D. Romano, *Característiques dels jueus en relació amb els cristians*, o el de D. Bramon, *La vijola, cerimònia jueva*, entre d'altres. Es tracta d'un treball pioner i encara molt útil per estudiar la gènesi històrica de les comunitats jueves de la Catalunya medieval.
- **La Catalunya jueva.** Diversos autors, llibre catàleg de l'exposició al Museu d'Història de Catalunya, ed. Àmbit, Barcelona 2002. Recull textos de diferents autors, sobre la vida i la història dels jueus catalans al llarg dels segles. És un compendi de les interpretacions més noves i les últimes teories sobre la història jueva catalana, a partir dels darrers descobriments, de les noves troballes i de l'estudi acurat de molts documents fins al moment inèdits.

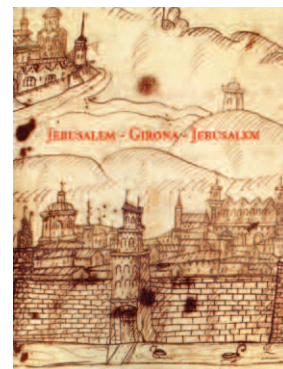
- **Red de Juderías de España - Caminos de Sefarad, textos de P. Celdran.** *Red de Juderías.* Edicions Alymar, Madrid 2005. Text de divulgació sobre la història de les comunitats jueves de les ciutats que formen la Red, entre elles, la de Girona.

El call de Girona: un espai de lectura i d'imaginació

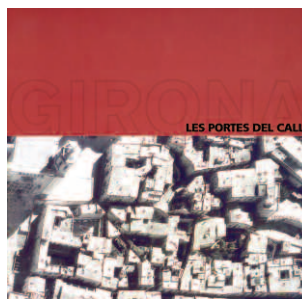
Aquests llibres tenen un contingut narratiu, relaten aventures que succeeixen als carrers del call de Girona, que se centren en la vida d'alguns dels habitants d'aquest barri jueu; evoquen aquest espai de carrerons medievals i transporten el lector a altres temps, a altres vides, a altres històries compartides.

- **Bosch, Josep; i altres.** *Les set portes del call*, CCG Edicions, Girona 2004. Els autors proposen un passeig pel call i per la seva història, guiats per un noi que visita el call de Girona, amb la descoberta de personatges fascinants, del passat i del present, i d'indrets reals o imaginaris que conserven l'aura dels temps passats.
- **Fañanás, Josep M.** *L'enigma de la Torà*, (Columna Jove), Barcelona 1995. Un seguit de fets misteriosos, i les morts violentes de dos il·lustres ciutadans de la Girona de les darreries del segle XX s'entrelliguen amb textos relacionats amb la càbala i les pràctiques esotèriques dels jueus gironins de l'edat mitjana, i configuren l'escenari d'aquesta novel·la juvenil, d'intriga i misteri localitzats al call gironí.
- **Garcia, Dolors.** *L'esclau del Mercadal*, Bromera, Alzira 2003. Història d'una amistat entre tres joves, un jueu, un cristià i un musulmà, centrada al call de Girona al s. XIV. Un relat que obre les portes al tema de la convivència de cultures i tradicions.
- **Graves, Lucía.** *La casa de la memoria*, Seix Barral, Barcelona 1999. La novel·la gira entorn del concepte de la memòria, de la seva importància clau en la transmissió de l'herència espiritual, la tradició i la cultura del poble jueu. La protagonista és l'Alba, una noia jueva de la Girona del segle XV, que rep un encàrrec molt especial: preservar, lluitant contra les moltes dificultats que se li presenten, la memòria ancestral del seu poble.

- **Nadal, Joaquim.** *Jerusalem-Girona-Jerusalem, imatges i textos entre dues ciutats*, Patronat Call de Girona-Ajuntament de Girona, 2000. La relació entre les ciutats de Girona i Jerusalem va més enllà dels aspectes materials o històrics; hi ha llaços secrets i místics, que uneixen les dues localitats mediterrànies a través de l'esperit i de la memòria, i sobretot, a través de la figura clau que fa que les ciutats s'agermanin en l'esperit: Mestre Mossé ben Nahman de Girona, Nahmànides o Ramban.

- **Olier, Luz.** *La conjura de los sabios*, Certeza, Girona 2004. Una dona i tres homes coincideixen a la Girona d'inicis del segle XXI, amb la voluntat de solucionar enigmes i misteris entorn el destí de la humanitat. I ho fan a partir de fets lligats a la seves existències i vicissituds quotidianes, i també a la història dels seus avantpassats. En un joc constant amb el temps, i en l'espai etern del call gironí, el llibre planteja l'existència d'éssers de llum, de savis, que retornen sempre per a intentar salvar la humanitat del seu destí.
- **Oliveras, J. M. i Vázquez, E.,** *Les Portes del Call*, Ajuntament de Girona, 2006 (textos, fotografies i DVD). Una aproximació al call de Girona des d'una òptica poètica, quasi espiritual,

i una proposta de passeig pels temps i els espais del barri jueu. Text traduït a 14 llengües, entre elles el Braille català.

- **Planas, Silvia.** *Filles de Sara, dones jueves de la Girona medieval*, CCG Edicions, Girona 2002. A partir d'alguns documents dels arxius de Girona, que tenen com a protagonistes dones de la comunitat jueva, es traça la història, imaginada i imaginària, de la vida de Rahel, Bonafilla, Regina, Ester, Blanca, Mairona i Angelina, totes dones, totes jueves, que visqueren a la Girona de l'edat mitjana.

- **Roe, Caroline.** *Remeis i traïcions* (1999), *Remei per a un xarlatà* (2000), d'Edicions 62, Barcelona (i sis títols més que no han estat traduïts encara al català), componen la saga de novel·les sota el subtítol de "Cròniques d'Issac el Cec de Girona". Són novel·les amb to policíac, ambientades en la Girona jueva medieval, en uns espais ben descrits i un entorn històric i social ben documentat per l'autora, una medievalista canadenca fascinada per la història jueva de la nostra ciutat.

- **Villatoro, Vicenç.** *Evangeli gris*, Edicions 62, Barcelona 1999. L'autor novel·la els fets terribles del mes d'agost de 1391, al call de Girona. La vetlla del dia 10 d'agost, la festivitat de Sant Llorenç, el call va ser pres a foc i ferro per un grup de cristians exaltats, que passaven penúries de les quals feien responsables els jueus. La bella prosa de Villatoro és una bona manera per aprendre un dels episodis més violents de la història de la nostra ciutat.

El call de Girona: un espai de recerca

El 2004 el Patronat Call de Girona va iniciar la col·lecció "Girona Judaica", que publica estudis literaris i científics vinculats a la cultura i la història de la Girona jueva. Fins al moment actual, disposem de dos volums publicats:

- **Klein, Elka,** *Documents hebraics de la Catalunya medieval, 1117-1316* (Girona Judaica 1), Patronat Call de Girona i IEC, Barcelona 2004.
- **Ferrer, J. i Martínez, A.,** *Les Nits Jueves, llegendes de la tradició d'Israel*, amb il·lustracions de M. Boix (Girona Judaica 2), Patronat Call de Girona, 2005.

Podeu trobar informació de biblioteques
especialitzades en Judaica i Hebraica:

www.bibliomaven.com

www.jewishlibraries.org

www.jnul.huji.ac.il

www.eurojewishstudies.org